Sárosi-Blága Ágnes

DIGITÁLIS TÁRSADALMI INNOVÁCIÓ – VIDÉKI TÉRSÉG

Bevezető

A vidéki térségek fejlődése és fejlesztése szempontjából az innováció egy kulcsfogalom és komplex stratégiai megoldás, amelynek jelentőségét a vidéki térségek problémáival foglalkozó kutatók és szakértők többféle megközelítésben hangsúlyozzák. Az a megközelítés, hogy a gazdasági és technológiai innováció mellett a társadalmi innovációnak ugyanolyan fontossága van, többek között a vidékfejlesztési paradigmaváltás kapcsán került előtérbe. Ehhez kapcsolódóan a digitális társadalmi innováció egy viszonylag új fogalom, amely a digitális technológiák gyors fejlődése és a társadalmi problémák kezelése közötti kapcsolódási lehetőségeket jelenti. A digitális társadalmi innováció fogalom (DTI) röviden összefoglalva egy olyan szemléletet jelöl, amely a 21. században elérhető digitális eszközök és technológiák segítségével megoldásokat keres a társadalmi problémák kezelésére, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére, vidéki térségek esetében pedig kiemelten az innovációs képesség erősítésére. A DTI fogalom használata továbbá ahhoz a felismeréshez is kapcsolódik, amely szerint a digitális eszközök és technológiák a gazdasági szempontok mellett közösségfejlesztési célokra is alkalmasak, ugyanis megkönnyítik a kommunikációs és tanulási folyamatokat. A DTI az Európai Uniós stratégiákban és támogatási programokban is kulcskérdés. Az EU az elmúlt évek során számos olyan kutatási program (például Interreg Europe, 2019; TEPSIE, 2014) megvalósítását tette lehetővé, amely a vidéki innováció kérdéskörével foglalkozott, és ehhez kapcsolódóan a digitális eszközök és technológiák, valamint a digitalizálási lehetőségek hatékony alkalmazására keresett megoldásokat. Vidéki térségekben a digitális társadalmi innováció egyik legkézenfekvőbb alkalmazási területe az agrárium.

A csíkszeredai Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány és a KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja 2011 óta foglalkozik a székelyföldi agrárinnovációs folyamatok elemzésével. A kutatási eredmények a székelyföldi agrárium esetében egyértelműen jelzik a digitális felületek, eszközök, technológiák és hálózatok fontosságát, felértékelődését, de ugyanakkor az ezek széleskörű elterjedésével és hatékony alkalmazásával kapcsolatos lemaradásokat, korlátokat is.

Jelen tanulmányban olyan szakirodalmi anyagok és kutatási projektek ismertetésére kerül sor, amelyek vidéki környezetben, többféle megközelítésben, és nem csak az agráriumra vonatkozóan foglalkoznak a digitális társadalmi innovációban rejlő fejlesztési lehetőségekkel és megoldásokkal. A tanulmány elsődleges célja felhívni a figyelmet a DTI fogalmának fontosságára és széleskörű alkalmazási lehetőségeire. Az agrárium digitalizációja kapcsán gyakran találkozhatunk olyan megközelítésekkel is, amelyek ezt a folyamatot csak az agrárszegmens fejlesztési feladataként, vagy még jobban szűkítve a megközelítést, műszaki-technológiai beruházásként (lásd: precíziós gépek vásárlása) értelmezik. A DTI fogalma és gyakorlata ezzel ellentétben arra hívja fel a figyelmet, hogy az agrárium digitalizációját egy jóval tágabb innovációs kontextusba helyezve, a digitális társadalmi innováció részeként célszerű értelmezni és kezelni. Ez a megközelítés hangsúlyozottan érvényes lehet olyan vidéki térségek esetében mint a Székelyföld, ahol a lakosság agrárérintettsége magas, és az agrárium fejlesztése az egyéni és közösségi életvezetés több szegmensét is közvetlenül érinti. A tanulmányban bemutatott fogalmak, értelmezések, kutatási tapasztalatok kezdeményezést, szakmai ösztönzést jelenthetnek abban a tekintetben, hogy a székelyföldi térség agráriumának digitalizációs folyamatát is – legyen szó társadalmi tematizációs vagy szakmai tervezésről – tágabb megközelítésben, az IKT eszközök, technológiák, tartalmak által támogatott komplex társadalmi innováció kereteiben gondoljuk el.

A digitális társadalmi innováció szerepe a társadalmi problémák kezelésében

Bria és társai (2014) kutatási jelentésükben a digitális társadalmi innovációt egy újszerű tudományterületként határozzák meg. Egyelőre kevés ismeret áll a rendelkezésre a digitális társadalmi innovátorokról, vagyis azokról a szervezetekről és tevékenységekről, amelyek a digitális eszközök használatát támogatják a világ működésének jobbátétele érdekében. Bria és társai (2014) az általuk elvégzett kutatás értelmében a következőképpen határozzák meg a DTI fogalmát: társadalmi és együttműködő innováció, amelyben az innovátorok, felhasználók és a közösségek együttműködnek a digitális technológiák használatában annak érdekében, hogy az internet elterjedése előtt elképzelhetetlen mértékű tudást és megoldást generáljanak a társadalmi problémák széles skálájára. A kutatás célja továbbá az internetben rejlő hálózatosodási lehetőségek feltárása (tevékenységek és szolgáltatások, amelyek annál erősebbek, minél több ember használja őket), a digitális eszközök

jellemzőinek hangsúlyozása. A kutatók számára kihívás volt a hálózatok együttműködő erejének, közös intelligenciájának alkalmazása a társadalmi kihívások kezelésében. Ebben a megközelítésben a nyílt adatinfrastruktúrák, közös tudás platformok, decentralizált társadalmi hálózatok, vezeték nélküli hálózatok, hardverek stb. a kollektív cselekvést és a tudatosságot szolgálják a társadalomban.

Mindez azért fontos, mert a digitális technológiák fejlődése és gyors terjedése ellenére még mindig nem sikerült megoldásokat találni a nagyszabású társadalmi problémák kezelésére. A digitális technológiák további egyenlőtlenségeket termeltek, és már meglévőket mélyítettek el. A digitális társadalmi innováció éppen ezért központi szerepet játszik az internet fejlesztésében is. A hivatkozott kutatás fő célkitűzése megvizsgálni, feltérképezni a civil szervezetek és helyi közösségek szerepét az alulról felfelé irányuló társadalmi innováció elérésében az internet segítségével. A kutatás további célja ajánlásokat megfogalmazni konkrét politikai intézkedésekre a DTI európai szintű alkalmazása és támogatása érdekében. A célok elérése érdekében a kutatás során 250 eset elemzésére került sor digitális társadalmi innovációs szolgáltatásokról, szervezetekről és tevékenységekről. Az elemzések értelmében a civilszervezetek, a társadalmi mozgalmak, valamint az innovátorok (fejlesztők, hackerek, designerek) kulcsszereplők a TI szempontjából. A társadalmi innováció folyamatában nagyon fontos a nem intézményi és az intézményi szereplők kezdeményezéseinek megkülönböztetése, valamint olyan európai szintű innovációs modellek kidolgozása, amelyek az eddigi felülről lefelé irányuló programokkal ellentétben nem hagyják figyelmen kívül a civil társadalom szervezeteit és kezdeményezéseit sem.

Graziano (2018) tanulmányában a digitális társadalmi innováció fogalmának meghatározásával foglalkozik. Arra hívja fel a figyelmet, hogy az elmúlt tíz évben számos aktivista, politikus, szakember és kutató foglalkozott a technológia közösségfejlesztésben betöltött szerepének fontosságával. Ezek a kulcsszereplők úgy gondolják, hogy az óriásvállalatok profitjának növelése helyett, illetve mellett a technológiát inkább a közjó érdekében kell használni (vagy arra is lehet). Ebben a megközelítésben a digitalizáció számos alternatív megoldást kínál a társadalmi problémákra. A hivatkozott szerző ezt a mozgalmat nevezi digitális társadalmi innovációnak. Szerinte minél nagyobb lesz a DTI alkalmazási területe, annál nagyobb szükség van a valós alapelvek tisztázására: nyitottság és átláthatóság, demokrácia és decentralizáció, kísérletezés és elfogadás, digitális készségek és multidiszciplinaritás, fenntarthatóság. A szerző a fogalom tisztázása és a félreértések elkerülése

érdekében fontosnak tartja számba venni azt, hogy mi NEM nevezhető digitális társadalmi innovációnak. Például a DTI nem jelenti azt, hogy a technológia minden társadalmi problémára megoldást kínál, nem jelenti a meglévő társadalmi szabályokat zavaró új technológia mindenáron történő alkalmazását, vagy a politikai szféra udvarias megkerülését. Tehát a DTI nem csak a felhasználók visszajelzésre való biztatását jelenti, hanem a fejlesztési folyamatokban való aktív részvételüket. A DTI-ben a társadalom jelentős változásait nem csak a technológiai vállalatok és a zsenik idézik elő, hanem olyan szervezett közösségek, ahol a különböző szereplők, megközelítések és gondolkodásmódok lehetőséget kapnak arra, hogy egymást befolyásolják, egymástól tanuljanak, és egymásnak visszajelzést adjanak.

Alijani és Wintjes (2017) tanulmányukban a digitális társadalmi innovációt a technológiai és társadalmi innováció összjátékának keretén belül értelmezik. Következtetéseiket egy EU-s kutatás kapcsán fogalmazzák meg, amely 2014-2016 között valósult meg 12 európai kutatóintézet közreműködésével, valamint a németországi Gelsenkirchen Egyetem Munka- és Technológiai Intézetének vezetésével.

Alijani és Wintjes (2017) szerint az innováció fogalma egyre inkább kitágult a különféle területeken mind az értelmét, mind a végeredményét tekintve. Az általuk áttekintett szakirodalmi anyagok a technológiai változásokat tekintik a gazdasági változások fő mozgatórugójának. A technológiai és gazdasági szempontokon túl a társadalmi innováció a társadalmi folyamatok, célok fontosságát hangsúlyozza. A hivatkozott szerzők a technológiai és társadalmi innováció fogalmak közötti különbségek tisztázása után a kettő közötti kölcsönhatást elemzik. Amellett érvelnek, hogy az információs és kommunikációs technológiát sokféle módon lehet alkalmazni a társadalmi innovációban, és hogy több beruházásra volna szükség a technológiák integrálására a társadalmi innovációs folyamatokba és fázisokba. A technológiai és társadalmi innováció együttes fejlődésében nagyon fontosak a társadalmi innovátorok, valamint az innovációs hálózatok támogatására irányuló politikák.

Eid (2019) a digitális társadalmi innováció fogalmát a digitális múzeumok szerepén keresztül elemzi. A cikkben tárgyaltak azt szemléltetik, hogy a DTI keretrendszere hogyan alkalmazható a múzeumok fejlesztésében úgy, hogy közben valós innovációkat generál, közösségeket formál és javítja az életminőséget. A hivatkozott szerző szerint a múzeumok társadalomban betöltött szerepe nagyon sokat változott az elmúlt évek során. A modern múzeumok a pozitív irányú társadalmi változások hordozói lehetnek. Legalábbis erre utalnak a muzeológiai szakirodalomi anyagok, valamint a konferenciákon és workshopokon elhangzottak.

A múzeumi szektorban a digitális eszközök segítik a közönség elérését, a hozzáférhetőség növelését, a különböző kiállítások és események megszervezését. Azonban itt nincs közvetlen kapcsolat a múzeumok újszerű, társadalmi változást generáló szerepével. A múzeumok a digitális technológiákat többnyire a felhasználók digitális élményének fokozására, gyűjtemények digitalizálására és közösségi média kampányokra alkalmazzák. Ez a működési modell azonban elkülöníti a digitálist, mint eszközt és fogalmat, és megakadályozza azokat a megoldásokat, amelyekkel a múzeumok közvetlenül betölthetik alapvető küldetésüket a közösségek fejlesztése érdekében. A tanulmány ebben a megközelítésben értelmezési keretet nyújt a múzeumok hatékonyabb és mérhetőbb társadalmi hatásainak előidézéséhez, úgy, hogy közben elismeri a DTI keretrendszer elfogadásának lehetőségeit és korlátait. Eid (2019) szerint a digitális társadalmi innováció alkalmazásához paradigmaváltásra van szükség.

A tanulmányban tárgyalt szempontok a társadalom egyéb szegmenseiben is alkalmazhatók, és hasznos kiindulópontot képeznek a digitális társadalmi innováció keretrendszerének alkalmazásához.

Cangiano és társai (2017) szerint a digitális társadalmi innováció fogalom értelmezéséhez kapcsolódó megközelítések és projektek a központi megoldásokkal ellentétes megoldásokat kínálnak a társadalmi problémák kezelésére. Az európai szintű, gazdasági tényezőket meghaladó értékeket is figyelembe vevő innovációs modellek kidolgozása érdekében elengedhetetlen a különféle digitális társadalmi innovációs projektek hatásának elemzése. A tanulmány egy egyéves képzési program eredményeit mutatja be, vagyis egy olyan mentorálási modell kialakítását, amely a társadalmi innovátorok kapacitásépítésére fókuszál. A modellben modern technológiák, nyílt forráskodú szoftverek alkalmazására került sor, ami a képzési program nagyobb társadalmi hatásának elérését célozta meg. A modell továbbá az Open Design módszer alkalmazását mutatja be, amely támogatja azoknak a szervezeteknek, kezdeményezéseknek és egyéneknek a fejlődését, akik a digitális társadalmi innováció érdekében javasolnak megoldásokat Európában.

Eckhardt és társai (2017) tanulmányukban német kontextusban foglalkoznak a digitális társadalmi innovációk megvalósulását elősegítő és korlátozó tényezők elemzésével. A tanulmány fő célja választ adni arra a kérdésre, hogy a digitális társadalmi innováció miként lehet az inkluzív társadalom elősegítésének eszköze. A hivatkozott szerzők a digitális technológiákban rejlő lehetőségek és a speciális igények közötti kapcsolat kialakítására olyan modellt javasolnak, amely komplex

társadalmi innovációs rendszerekben strukturálja a folyamatot elősegítő és korlátozó tényezőket. Ezek a rendszerek a digitális társadalmi innovációs kezdeményezésekben lehetővé teszik és támogatják az innovátorokat az elősegítő és korlátozó tényezők megértésében. A tanulmány szerzői kvantitatív adatbázisok (EU által támogatott SI-DRIVE projekt, Social Innovation – Driving Force of Social Change, 2014-2016, valamint SIMPACT projekt, Boosting the Impact of Social Innovation in Europe through Economic Underpinnings, 2014-2016) eredményei alapján arra a következtetésre jutnak, hogy az egyének, hálózatok és csoportok képezik a digitális társadalmi innováció legfontosabb hordozóit. Ezt követik az IKT eszközök, valamint az innovatív környezet. Ugyanakkor a globalizációnak, a versenyképességnek, valamint a szabályozásoknak ehhez képest kevés szerepük van a digitális társadalmi innováció megvalósulásában. A korlátokat elemezve a szerzők a finanszírozási kihívásokat, a személyzet és a tudás hiányosságát emelték ki a DTI folyamat legfontosabb korlátozó tényezői közül.

Grove (2015) szerint napjainkban a civil társadalom, a vállalkozások, a kormány és a társadalom egyre inkább összekapcsolódnak az online felületeken keresztül. Továbbá egyre elismertebbé válik a társadalmi innováció hálózati jellegének fontossága. A digitális társadalmi innováció a társadalmi innováció egyik konkrét formája, amely hálózati alapon célozza meg az innovációt és a társadalmi változást: internetkapcsolatok, webes együttműködési eszközök, nyílt hozzáférésű adatbázisok, alulról építkező tevékenységek és alkalmazások (Anania & Passani, 2014). Ebben a megközelítésben a digitális technológia a társadalmi fejlődés fő mozgatórugója. Jelenleg nagyon sok elvárás kapcsolódik a digitális technológia potenciális társadalmi szerepéhez. Azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni a digitális eszközök integrációjával kapcsolatos problémákat sem: a magánszféra védelmével kapcsolatos aggodalmak, a személyes adatok online platformok közötti közvetítése, az algoritmusok által meghatározott döntések növekedése például a hálózati tagság és az információkhoz való hozzáférés kapcsán.

A tanulmány szerzője kritikus megközelítésben, a lehetőségek és kihívások alapján elemzi a fentiekben röviden fölvázolt problematikát.

Internet, digitalizáció, társadalmi innováció

Chowdhury és Odame (2013) kanadai kontextusban elemzik a közösségi média szerepét az agrár-élelmiszeripar és a vidéki térségek fejlesztésében. Szerintük a mezőgazdaság és a vidék fejlesztése érdekében történő kommunikáció interaktív és többszereplős megközelítéseket foglal magába, amelyek az állami és a magánszektor, valamint a civil társadalom ötleteit és erőforrásait mozgósítják. A web 2.0 technológiának nevezett digitális eszközök – különösen a közösségi média – kommunikációs csatornát képeznek az innováció számára. Ezek az eszközök és felületek potenciálisan támogatják a kollektív tanulási és tudáslétrehozási folyamatokat. Egyelőre még kevés bizonyíték van arra vonatkozóan, hogy ezek az eszközök és felületek az agrár-élelmiszeripar és a vidék fejlesztésére is alkalmasak. A tanulmány célja elemezni ennek az alkalmazási területnek a feltételeit. Ennek érdekében a hivatkozott szerzők adatbázisokat, a témában releváns szakirodalmakat tekintenek át, valamint 50 online közösség tartalmi elemzését végzik el. Következtetéseik alapján a közösségi média alkalmazása még mindig egy korai szakaszban van, és a Web 2.0 által nyújtott együttműködési lehetőségek kihasználása korlátozott. Tehát korlátok és hiányosságok vannak a dinamikus kommunikációhoz szükséges visszajelzések adásában és fogadásában. Ilyen korlát például (1) az érdekeltek egymással ellentétes vélekedése a közösségi média felhasználásáról, kockázatáról, hitelességéről, valamint (2) a megfelelő közösségi média alkalmazások használatát és fejlesztését lehetővé tevő kapacitáshiány. A hivatkozott szerzők szerint további elemzésekre és interjús módszerek alkalmazására van szükség a közösségi médiától való vonakodás mélyebb okainak feltárásához és megértéséhez az agrár-élelmiszeripari és más vidéki ágazatokon belül. Chowdhury és Odame (2013) nagyon fontosnak tartják a témával való foglalkozást, mert szerintük több eset jelzi, hogy a közösségi médiát alkalmazó egyéni gazdálkodók nem csak szakmai hálózatukat, hanem hírnevüket és üzleti érzéküket is fejlesztik ezáltal. Tehát a tanulmány következtetései alapján a közösségi média fejlesztése és használata kulcsfontosságú tényezője a vidéki innovációs folyamatoknak.

Hamburg és Bucksch (2017) tanulmányukban az oktatás szempontjából elemzik a digitális technológiák és az internet szerepét a társadalmi innovációkban. Szerintük az oktatásnak támogatnia kellene ezt a szerepet, és reagálnia kellene olyan társadalmi problémákra, mint például a gyors népességnövekedés, vagy a növekvő szegénység. A digitális társadalmi innováció szerepei az inkluzív oktatásban a következők lehetnek: az összes lehetséges tanuló elérése, vagy olyan vállal-

kozói szellem kialakítása, amely elősegíti a társadalmi befogadást és minden embernek egyenlő esélyeket biztosít a vállalkozások létrehozására és működtetésére. A tanulmány szerzői ebben a folyamatban nagyon fontosnak tartják a hátrányos helyzetű, vagy a bizonyos területeken alulreprezentált csoportok bevonását, mint például a fiatalok, a nők, az etnikai kisebbségek, bevándorlók, vagy a fogyatékosok. Ebben a megközelítésben az információs technológia értékes erőforrás, az oktatás pedig egy hasznos eszköz ennek az erőforrásnak a társadalmi hasznosításában. A tanulmány olyan projektek bemutatását tartja fontosnak, amelyek ebben a kontextusban példái a digitális társadalmi innovációnak. A fő cél mindezzel a téma fontosságának tudatosítása, és további hasonló projektek ösztönzése.

Edwards-Schachter és társai (2012) egy spanyol esettanulmányon keresztül elemzik az életminőség ösztönzése, a társadalmi innováció, valamint a digitális technológiák közötti összefüggéseket. A hivatkozott szerzők szerint a részvételi folyamatok kulcsfontosságú tényezői a társadalmi innovációnak, és ez az állami és a magánszektort is magába foglalja. A társadalmi innovációnak különböző modelljei vannak, amelyek sokféle együttműködési stratégiát tükröznek. Az esettanulmány egy olyan társadalmi innovációs modellt mutat be, amelynek középpontjában az időskorúak szükségletei, valamint az üzleti lehetőségek közötti kapcsolódási felületek megtalálása áll.

Ebben a modellben az információs és kommunikációs technológiák együttműködő innovációs felületet képeznek a felhasználók és a termelők között, amely észleli a felhasználói elvárásokat, reagál azokra, ezáltal azonosítja a társadalmi innovációs lehetőségeket, és segíti a helyi kormányzás döntéshozatali folyamatait.

Majumdar és társai (2015) tanulmányukban a technológia, az innováció és társadalmi változás kapcsán azzal a megközelítéssel foglalkoznak, amely szerint a globális üzleti környezetben megvalósuló technológiának és innovációnak káros hatása lehet egy nemzet vagy társadalom értékeire és normáira. A tanulmány ebből a megközelítésből kiindulva egymástól független, a világ több pontján (Indiában, Mexikóban, Thaiföldön, Kambodzsában, Laoszban, Vietnamban, Etiópiában, Nigériában és más afrikai országokban) megvalósuló kutatásokat integrál, és a technológia, az innováció és a társadalmi változások természetét és jelentőségét, valamint a közöttük lévő összefüggéseket elemzi. A különféle kutatások elemzése következtében Majumdar és társai (2015) arra a következtetésre jutnak, hogy a társadalom nem minden esetben fogadja el a technológiai változásokat, sok esetben

azokat ellenségnek tekinti, valamint előfordul az is, hogy a gazdasági fejlődés negatív irányban eredményez társadalmi változásokat.

Franquera és Gomes (2017) szerint az új digitális technológiák használatának elterjedése láthatóságot biztosít különféle társadalmi csoportoknak és civilszervezeteknek, amelyek egy fenntarthatóbb társadalom létrehozásának szereplői, hordozói lehetnek. A hivatkozott szerzők szerint a tervezés nagyon fontos a stratégiák és az innovatív megoldások kidolgozásában. A tanulmány olyan projekteket mutat be, amelyek a tanulmány megírását megelőző 5 évben egy portugáliai egyetem mesterképzésén valósultak meg, és a közösségi média és a digitális technológiák integrálásával fenntartható társadalmi fejlődést elősegítő megoldásokat terveztek. A DESIS hálózatban (Design for Social Innovation and Sustaninability) tervezett megoldások a tanuláson alapultak, és kezdeti fázisban elsősorban etnográfiai módszereket alkalmaztak. Mindenik projekt esetében nagyon fontos volt a legújabb digitális eszközök alkalmazása. A közösségi hálózatok és a weboldalak felületei gyakorlatilag azonnali lehetőséget biztosítanak az emberek elérésére, a szolgáltatók és a felhasználók közötti kommunikációra. A digitális technológia funkciói és felületei földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül biztosítják a valós idejű információcserét. Ebben az új környezetben a technológiák az emberek által fejlődnek, és az emberek a technológiák révén tanulnak. Éppen ezért a 21. században tervezett szolgáltatásoknak minden területen tágabban kell értelmezniük a társadalmi kapcsolatok jelentőségét, amely nem csak az egyén és egyén közötti társadalmi viszonyokat, hanem most már az egyének és tárgyak közötti viszonyokat is magába foglalja.

Tirziu (2017) Románia vidéki területein elemzi a társadalmi innováció megvalósulásának feltételeit. A hivatkozott szerző számba veszi azokat a tényezőket, amelyekre fontos figyelni az IKT projektek alkalmazása és a vidéki közösségek fejlesztésének tervezése kapcsán. Kutatása alapján Romániában számos projekt irányult a digitális írástudás fejlesztésére, a digitális szakadék csökkentésére vidéki és városi környezetben egyaránt. A projektek városi, valamint városhoz közeli vidéki településeken bizonyultak eredményesebbnek. A hivatkozott szerző a társadalmi innovációt olyan gyakorlatnak tekinti, amely az alkotási folyamat révén valósulhat meg. Ebben a folyamatban nagyon fontosnak tartja az IKT eszközöket az új ötletek megvalósítása és a közösségek formálása érdekében. A lakosság és a rurális kisvállalkozások számára nagyon hasznos az elektronikus szolgáltatások fejlesztése. Fontos figyelembe venni továbbá azt, hogy annak ellenére, hogy az IKT eszközök-

nek jelentős szerepük van a társadalmi innováció elérésében, vidéki térségekben a személyközi kapcsolatok kulcsfontosságú tényezője az emberi erőforrás marad. Tehát vidéki környezetben nagyon fontos a digitális technológiák és a hagyományos módszerek alkalmazása közötti egyensúly megteremtése. Tirziu (2017) szerint ez a kapcsolat az „élő laboratóriumok" fogalom meghatározásával érthető meg: nyílt innovációs ökoszisztémák, amelyek a felhasználókra összpontosítanak, és olyan megközelítésen alapulnak, amely a felhasználókat a valós közösségekben és helyszíneken megvalósuló kutatási és innovációs folyamatok társszerzőjeként kezeli. Tehát az innováció középpontjában minden esetben a helyi lakos áll. A szerző által meghatározott laboratóriumok képesek az új IKT megoldások által biztosított lehetőségek kihasználására úgy, hogy közben a helyi feltételeknek is megfelelnek. Tirziu (2017) az élő laborok, az IKT eszközök és a társadalmi innováció közötti kapcsolódásra példaként említi az Élő Laborok Európai Hálózatát, amely 2006-ban jött létre, és globális szinten 170 élő laboratóriummal rendelkezik. Ez a hálózat a tapasztalatcserére, a jó gyakorlatok bemutatására, tanulásra, valamint nemzetközi projektek megvalósítására kínál felületet. A hálózat weboldala szerint Romániában működő „élő laboratórium" a Bukaresti Politechnika Egyetem által indított ARCHE3S (Automation, Robotics, Computers Science, Healthcare, Energy, Efficiency, Environment), amely egy multidiszciplináris, szinergiára összpontosító platform. A hivatkozott szerző szerint a városi élő laborok sikeres példája a vidéki térségek számára is hasznos lehet olyan pozitív irányú változások elérése érdekében, mint például a jelenlegi vidékfejlesztési politikák változása, az innováció támogatása, a vállalkozói szellem serkentése, a társadalmi és egyéni jólét javítása. Ezekben a folyamatokban nagyon fontos szerepe van a közigazgatásnak.

Tirziu (2017) a romániai vidéki területeken végzett kutatások eredményei alapján arra a következtetésre jut, hogy az IKT eszközökhöz való hozzáférés és azok alkalmazási lehetőségeinek növelése kulcsfontosságú a vidéki térségek fejlődése szempontjából (digitális felületek, interakció, tudáscsere, versenyképesség növelése stb.). Ugyanakkor az IKT-projektek megvalósításának számos korlátja van, amit érdemes figyelembe venni: korlátok például a hálózati infrastruktúra kiépítése, vagy a technológiák elfogadása és használata terén. Fontos megemlíteni továbbá a digitális szakadékot is, amely európai szinten is nagymértékben lassítja az innovációs folyamatot.

A vidéki innováció digitalizációval kapcsolatos aspektusai EU-s megközelítésben: az Interreg Europe és TEPSIE projektek példája

Az **Interreg Europe (2019)** régiók közötti együttműködési program 2019-ben közzétett jelentésében a vidéki innováció kihívásaival és szükségességével foglalkozik (Szakpolitikai Tanulási Platform). A jelentés a különböző szakpolitikai megközelítések áttekintésével három témára hívja fel a figyelmet: a vidéki üzleti élethez igazított innovációs támogatási mechanizmusok kialakítása, a mezőgazdaság szükségleteinek kezelése, valamint az új technológiák és digitalizálási lehetőségek biztosítása. Mivel az EU-28 területének mintegy felét vidéki régiók alkotják, ahol az összlakosság több mint egynegyede él, a kihívások leküzdése és az életképes vállalkozások érdekében szükségszerű az innovációs kapacitások kiépítése és az innovatív megoldások támogatása. Ennek érdekében EU-szinten számos intézmény készített különféle jelentéseket és szakpolitikai dokumentumokat, amelyek a vidéki régiók sajátos jellemzőire, és az innovációs kapacitásuk erősítése érdekében fontos fejlesztésekre, politikai intézkedésekre hívják fel a figyelmet.

Az Interreg Europe 2019-es jelentése továbbá kitér a vidéki innováció különféle aspektusaira, mint az ökoszisztémák, helyi vállalkozások, ipar, városi partnerekkel való kapcsolat, és így tovább. Az Interreg Europe közösségben számos olyan projekt működik (például RUMORE, P-IRIS, RATIO, ERUDITE), amely közvetve vagy közvetlenül foglalkozik a vidéki társadalmi innováció kérdéskörével. A Szakpolitikai Tanulási Platform összességében a régiók és projektek közötti együttműködésekre, valamint a vidéki innováció ösztönzése szempontjából fontos szinergiákra kínál megoldásokat. Ezen belül kiemelt téma a digitalizálási lehetőségek biztosítása.

A **TEPSIE** („The Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Building Social Innovation in Europe"), EU által finanszírozott projekt 2014-es jelentésében olyan témák áttekintésével foglalkozik, mint a társadalmi innováció rendszere, a társadalmi innováció mérése, a társadalmi innováció akadályainak megszüntetése, a tőkeáramlás generálása, a lakosság bevonása, a működő dolgok felismerése, a működő dolgok fejlesztése, online hálózatok alkalmazása az eredményesség érdekében. A jelentés továbbá 30 eset tanulmányozásával számba veszi, hogy a digitális technológiáknak milyen hatásai lehetnek a társadalmi innováció szempontjából. A kutatás a hatások három típusát különbözteti meg: (1) támogatás, vagyis a meglévő társadalmi innovációk hatékonyságának és hatásosságának növelése, (2) lehetővé

tétel, vagyis a társadalmi innováció új formáinak lehetővé tétele az online felületek különféle kombinációival, az online és offline közösségek közötti kapcsolódási pontokkal, (3) átalakítás, vagyis a meglévő társadalmi struktúrák és modellek megváltoztatása.

Összegzés

Jelen tanulmányban olyan szakirodalmi anyagok és kutatási projektek ismertetésére került sor, amelyek a vidéki társadalmak fejlődése és fejlesztése szempontjából a digitális társadalmi innováció fogalmának és alkalmazásának fontosságára hívják fel a figyelmet.

A tanulmányban ismertetett szakirodalmi anyagok alapján a digitális társadalmi innováció vidéki környezetben való alkalmazásával kapcsolatos fontosabb következtetések:

- Vidéki környezetben nagyon fontos figyelni a digitális technológiák és a hagyományos módszerek közötti egyensúly megteremtésére, a digitális eszközök integrációjára.
- Az IKT eszközök és felületek a kollektív tanulási és tudáslétrehozási folyamatokat támogatják, ami kulcsfontosságú a vidéki térségek fejlődése szempontjából.
- A digitális társadalmi innováció legfontosabb hordozói az egyének, hálózatok és csoportok. Ezt követik az IKT eszközök, valamint az innovatív környezet.
- Mivel a társadalom sok esetben nehezen fogadja el a technológiai változásokat, fontos figyelni az ellenállás, vonakodás hátterében álló mélyebb okok feltárásával és megértésével.
- A közösségi hálózatok és weboldalak felületei által biztosított tanulási környezet földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül biztosítja a valós idejű információcserét, ami a vidéki térségek innovációs kapacitásának erősítése szempontjából kulcsfontosságú tényező.
- A digitális technológiák és eszközök, valamint az emberek között kölcsönös kapcsolat van, éppen ezért a 21. században tervezett szolgáltatások kialakításában nem csak az egyén és egyén, hanem az egyének és tárgyak közötti kapcsolatokra is figyelni kell.

Felhasznált irodalom

Alijani, S. – Wintjes, R. 2017

Interplay between Technological and Social Innovation. SIMPACT Working Paper, 2017(3). Gelsenkirchen: Institute for Work and Technology. http://www.simpact-project.eu/publications/wp/WP_2017-03_AlijaniWintjes.pdf

Bria, F. – Almirall, E. – Baeck, P. – Halpin, H. – Kingsbury, J. – Kresin, F. – Van Tongeren, S. – Tait, J. 2014

Digital social innovation. Interim Report. European Union. https://waag.org/sites/waag/files/media/publicaties/dsi-report-complete-lr.pdf

Cangiano, S. – Romano, Z. – Loglio, M. 2017

The growth of digital social innovation in Europe. An Open Design approach to support innovation for the societal good. An Open Design approach to support innovation for the societal good, The Design Journal,20:sup1, S3546S3559, DOI: 10.1080/14606925.2017.1352857

Chowdhury, A. H. – Odame, H.H. 2013

Social Media for Enhancing Innovation in Agri-food and Rural Development: Current Dynamics in Ontario, Canada. In W. Ashton & A. S. Carson [Eds.], The Journal of Rural and Community Development, 8(2), 97-119. https://www.researchgate.net/publication/281118425_Social_Media_for_Enhancing_Innovation_in_Agri-food_and_Rural_Development_Current_Dynamics_in_Ontario_Canada

Eckhardt, J. – Kaletka, C. – Pelka, B. 2017

Inclusion Through Digital Social Innovations: Modelling an Ecosystem of Drivers and Barriers. In Universal Access in Human–Computer Interaction. Design and Development Approaches and Methods: 11th International Conference, UAHCI 2017, Held as Part of HCI International 2017, Vancouver, BC, Canada, July 9–14, 2017, Proceedings, Part I (pp.67-84). https://www.researchgate.net/publication/317183696_Inclusion_Through_Digital_Social_Innovations_Modelling_an_Ecosystem_of_Drivers_and_Barriers

Edwards-Schachter, M. E. – Matti, C. E. – Alcántara, E. 2012

Fostering Quality of Life through Social Innovation: A Living Lab Methodology Study Case. Review of Policy Research, 29: 672–692. doi:10.1111/j.1541-1338.2012.00588x

Eid, H. 2019

Digital Social Innovation and the Evolving Role of Digital in Museums." MW19: MW 2019. Published January 12, 2019. Consulted July 23, 2019. https://mw19.mwconf.org/paper/digital-social-innovation-and-the-evolving-role-of-digital-in-museums/

Franqueira, T. – Gomes, G. 2017

Design for Social Innovation Supported by Social Based Technologies. In: Streitz N., Markopoulos P. (eds) Distributed, Ambient and Pervasive Interactions. DAPI 2017. Lecture Notes in Computer Science, vol 10291. Springer, Cham. http://www.desisnetwork.org/wp-content/uploads/2017/11/Design-for-Social-Innovation-supported-by-Social-Based.pdf

Graziano, V. 2018

What is (not) digital social innovation? In Humanities Commons. https://hcommons.org/deposits/download/hc:18686/CONTENT/what-is-not-dsi.pdf/

Grove, W. 2015

A critical analysis of Digital Social Innovation and its potential in strengthening constitutional democracy. SPL Constitutional Governance 2015 Conference. http://www.hessequa.gov.za/wp-content/uploads/2015/08/A-Critical-Analysis-of-Digital-Social-Innovation-and-its-Potential-in-Strengthening-Constitutional-Democracy-_-W.-Grove.pdf

Hamburg, I. – Bucksch, S. 2017

Inclusive Education and Digital Social innovation. In Advances in Social Sciences Research Journal, 4(5) 161-169. https://www.cpwell.eu/media/hamb_buck.pdf

Interreg Europe 2019

The challenges and necessity of rural innovation. A Policy Brief from the Policy Learning Platform on Research and innovation.

https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/plp_uploads/policy_briefs/2019-01-21_TO1_policy_brief_Rural_innovation_final.pdf

Majumdar S. – Guha S. – Marakkath N. 2015

Technology and Innovation for Social Change: An Introduction. In: Majumdar S., Guha S., Marakkath N. (eds) Technology and Innovation for Social Change. Springer, New Delhi.

TEPSIE 2014

Social innovation theory and research: a guide for researchers. http://www.transitsocialinnovation.eu/content/original/Book%20covers/Local%20PDFs/165%20TEPSIE%20research_report_final_web%202014.pdf

Tirziu, A-M. 2017

Promoting social innovation in rural areas through living labs. Published in: Proceedings of 4th ACADEMOS Conference 2017 , Vol. 4, No. 1 (15 June 2017): pp. 155-160. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/79870/